

Radyo Spikeri Olmak

ŞENER METE

TRT Emekli Başpikeri
Öğretim Görevlisi

“Ağır ve çok özel yapılmış, peş peşe açılan iki kapıdan giriyorduk. Göz yormayan sarı ışıklar altında sarkan, metal renkli, dikdörtgen prizma biçiminde ve üzerinde yüzlerce delik bulunan iki mikrofon vardı. Mikrofonlar, geniş ve yeşil çuhayla kaplı spiker masasına doğru sarkıyordu. Masanın hemen bitişiğinde, üzerinde sonradan adı uzunçalar olan, longplay türü plakların bulunduğu büyükçe bir pikap vardı. Plaklar; James Last Orkestrası, Paul Mauriat, Mantovani orkestrası, Moğollar grubu ve üzerinde “ağırlaştırılmış yayında kullanılacak” yazan, Beethoven’ın 78’likleri idi. Yine masanın üzerinde metal renkli, ortası siyah renkle belirtilmiş bir gong ve çuhadan yapılmış başlığıyla sopası duruyordu. Stüdyonun duvarları, açık sarı ve açık mavi renkli ahşap paneller ve delikli kontrplaklarla kaplıydı. Bunlar, eğitimlerimizde öğrendiğimiz ses yalıtımı ve stüdyo akustiği için en gerekli malzemelerdi. Antalya Radyosu’ndaki stüdyoda bir spikerin elinin altında olması gereken sözlükler ve bir yazım kılavuzu da bulunuyordu. Bu sözlüklerden biri TDK Türkçe Sözlük, diğeri Osmanlıca-Türkçe Sözlük ve İngilizce-Türkçe Sözlük idi. Aldığımız eğitimlerden biri de sözlük kullanma idi. Müberra Yetkin hocamızın, ‘nöbetlerinizde sık sık sözlük karıştırın’ öğüdünü hiç unutmayacağım. Bir sözlüğün ne kadar çok işlevinin olduğunu, aldığımız eğitimlerde öğrendik.”

Bu satırlar 1977 yılında TRT Antalya Radyosu’nda göreve başladıktan bir süre sonra yazdığım günlükte yer alıyor. Yukarıdaki satırları yazarken, yıllarca özlemine çektiğim spikerlik mesleğine ulaşmanın mutluluğu içindeydim. 22 yaşındaydım ve bu mesleğin içinde hayata çok farklı gözlerle bakar olmuştum. Aradan geçen uzun yıllar içinde, sürekli olarak kendimi geliştirmek zorunda olduğumu hep hissettim ve bunun için gayret ettim. Sınavla Ankara’ya geldim, yine sınavla Redaktör Spiker olarak TRT Haber Merkezi’ne geçtim. 42 yıl boyunca spikerlik, sunuculuk, seslen-

dirme, program yapıcılığı, habercilik, tören sunuculuğu gibi yayıncılığın çeşitli alanlarında çalıştım. Araştırmaya dayalı pek çok özel haber hazırladım. Spiker, muhabir ve diğer yayıncıların yanı sıra çok sayıda kurumda ve üniversitelerde diksiyon eğitimleri verdim. Milli Güvenlik Akademisi'nde uluslararası ilişkiler bağlamında makaleler hazırladım. TDK'de 2011 yılında basımı gerçekleşen Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu hazırlama grubunda görev aldım. Türkiye'nin ilk telaffuz sözlüklerini hazırladım. TRT Eğitim Dairesinde, Türkçe Eğitim Merkezi'nin kuruluşuna önyak oldum ve birkaç yıl, yayından çıkan yanlış telaffuzların tespitini yapıp doğru söylenişlerini makama bildirdim. TRT'nin hazırladığı Yayıncılık Sözlüğü'ne, spikerlikle ilgili yüzden fazla terimin tanımını yazdım. Bazı kurumların başkanlarının TBMM ve üst makamlara sunmak üzere hazırladığı rapor ve metinlerin redaksiyonunu yaptım. RTÜK ve TRT'nin bastığı dört ayrı sözlük ve yayınlanmış makalelerim, 42 yıllık birikimin farklı şekillerde ortaya konmuş ürünleriydi. Kendi mesleğimin dile dökülmüş özelliklerini, dinleyicilerle paylaşmak gereğini hissettim. 'Söz Sanatı' adıyla Diyanet Radyo'da Türkiye'de ilk kez bir diksiyon programı yayınlandı. Hepsi birbirinden farklı tam 868 bölüm olarak yayınlandı bu özel program. TRT'nin Sesli Sözlüğü ve Kocaeli Üniversitesinin Yabancılar için Görsel Sesli Sözlüğü, keyifle seslendirdiğim sözlükler oldu. Bu cümleleri kendimi anlatmak için değil, bir spikerin neler yapabileceğini belirtmek için yazdım. Elbette çok daha fazlası yapılabilir. Nitekim meslekte kendini yetiştirmiş pek çok spiker bulunmaktadır.

Spikerlik, 42 yıl önce benim gibi, günümüzde de pek çok gencin hayalidir. Oldukça popüler ve saygın bir meslektir. Ancak spikerlik başarıya dayanan bir iştir. Sürekli göz önünde olduğunuz için başarısızlığı kabul etmez ve sizi reddeder. Spikerliğin çeşitli tanımları yapılmıştır. Her tanım, mesleğin farklı bir özelliğini ortaya koyar. "Kişilikli sesler arasından seçilen, dili en güzel biçimde konuşan, radyo ve televizyonda program ve haberleri okuyan, canlı bağlantılar yapabilen, genel kültürü yüksek düzeyde olan kişilerin mesleğidir" spikerlik. Bu noktada, tanımda yer alan kişilikli sesi kısaca şöyle açıklayabiliriz: "konuşana dönüp baktırtan ses."

Spikerlerin TRT ve özel kurumlardaki konumu birbirinden farklıdır. Türkiye'de yayıncılığın okulu ve merkezi olan TRT'nin spikerleri, meslekte daima örnek alınan kişiler olmuştur. Çünkü TRT, spikerlerini genellikle belli koşulları taşıyanlar arasından genel sınavla istihdam eder. Kendi dönemimi ifade edecek olursam, biri yazılı ve ikisi mikrofon sınavı olmak üzere üç aşamalı bir sınavdan sonra sıkı bir eğitim aldık. Diksiyonun tüm konularıyla birlikte Dünya tarihi, Hukuk, Türk dilinin özellikleri gibi konularda eğitildik. Müberra Yetkin, Yılmaz Tok, Bilgi Gökçeer, Şebnem Savaşçı gibi pek çok hocamız bilgilerini bu kurslarda bizimle paylaştı. Tarih, hukuk, strateji gibi eğitimleri veren profesörler, ülkemizin yetiştirdiği önemli isimler arasından seçiliyordu.

Meslekteki 12. yılımdan itibaren spiker eğitimlerinde ve sınav jürilerinde görev aldım, daha sonra diksiyon eğitim programları hazırladım. Her sınava spiker olmaya hevesli binlerce genç girerdi. Bir spiker adayı sınava girerken, jüri onu stüdyodaki ara pencereden görür. İlk intiba çok önemlidir. Sınav jürisi, o kişinin giyim kuşamından, duruş ve davranışlarından kendisine ve kurumuna saygısı olup olamayacağını kestirmeye çalışır. Ayrıca genel görünüm itibarıyla fiziken bu mesleği yerine getirip getiremeyeceğine bakılır. Çünkü bu mesleği icra edecek kişiler, gerektiğinde dağ başlarına çıkıp anons yaparlar. Aday, görüntüsüyle bu mesleğe istekli olduğu mesajını zaten verir. Ayrıca göz, kulak ve ağız gibi bu meslekte olmazsa olmaz olan organların, son derece sağlam olması gerekir. Mikrofondan çıkan sesin kişiliği, bize sınavla ilgili bir bilgi verecektir.

Ses, önemli olmakla birlikte tek başına yeterli bir özellik değildir. Diksiyon, bazen sesin de önüne geçebilir. Diksiyonu eğitimle düzeltilemeyecek kadar bozuk olanlar sınavı kazanamamaktadır. Geçmişte, “sadece adımlı söyledim, tek soru sordular, sınavı kaybettim” diyenler olmuş ve neden kaybettiklerini anlayamamışlardır. Peltek, düzeltilemeyecek derecede şive bozukluğu olan, sorulan soruyu algılayamayan, görme ve işitme güçlüğü çeken kişilerin mesleği değildir spikerlik.

Sınava girenlerin bir bölümü, stüdyoda diğerlerinden daha uzun süre kalır. Bu noktada jüri, tereddütlerini gidermek ister. Adayın, okuduğu bir metni anlama kapasitesine bakılır. Metni anlayabilen bir kişi, ilk sınav da olsa az çok değerlendirme yapabilmeli, metnin ruhunu ortaya koyabilmelidir. Kısa bir tiyatro repliği verilebilir. Burada metni, sesini oynayarak okuduğunda tiyatroya karşı eğilimi olduğu anlaşılır. Metnin deşifresinde yani kelimelerin tam olarak ifadesinde yanlışlık yapmıyorsa, metin değerlendirmeden iyi bir puan alır. Ayrıca doğaçlama olarak kurduğu cümleler de önemlidir. Genelde, sınavdan sonra verilecek eğitimle gelişebilir olup olmadığına bakılır. Tabii bunun da bir süresi var. Bir spiker adayının, 2-3 ay içinde alacağı eğitimle mikrofonu çıkabilecek bir düzeye gelip gelemeyeceği ölçülmeye çalışılır sınavda.

Neden Spiker olmak istiyorsun sorusuna, ‘iş bulamadım’ diye cevap veren bir kişi, genellikle kaybeder. ‘Bu kurumda Spikerliğin yanında ne iş yapabilirsiniz’ sorusuna, ‘her işi yaparım’ diye cevap veren de sınavı kaybetmeye adaydır. Sorulara, adayın makul cevaplar vermesi beklenir. Sınavda adayın okuduğu bir kitaptan bir bölümü anlatması veya Türkiye’nin üye olduğu uluslararası kuruluşlardan birkaçının adını söylemesi istenebilir. İlk Anayasamızın hangisi olduğu sorulabilir. Cumhuriyet tarihinden, Kurtuluş Savaşımızdan sorular gelebilir. Türkçenin genel özelliklerinden bahsetmesi veya son seyrettiği filmin ya da tiyatro oyununun konusunu anlatması istenebilir. TRT’deki radyo programlarının adları ve hatta son bir ayın en önemli

olaylarının neler olduğu sorulabilir. Adayın doğaçlama yeteneğini ölçebilmek için her jüri üyesi çeşitli sorular hazırlar. Geçen sınavlardan birinde şöyle bir soru sorulmuştu: “Sizce hurda araç lastikleri ekonomiye geri kazandırılabilir mi?”

Doğaçlama yaparken, adayın kurduğu cümlelerin birbiriyle bağı yoksa düşünce sisteminin henüz gelişmemiş olduğu anlaşılır. Aynı anda da hangi sesleri doğru çıkarmadığı bir kenara not edilir. Yapılan sınavlarda, adayların en fazla R ve S seslerinin bozuk olduğu ortaya çıkmıştır. R sesini Y olarak söyleyenleri, S sesini ıslık çalar gibi çıkaranları fark ederiz. Bunların dışında Ş, Z, H, hatta A, E, T, D, V, Ç seslerinde telaffuz zorluğu çekenler olmuştur. Ş ve C yerine J, Z yerine C, A yerine E, T yerine D, F yerine V sesi çıkaranlar, yanlış seslerinin farkında olmadan konuşmaktadırlar.

Kişilerin sesi nasıl çıkardığı da oldukça önem taşır. Ses organlarımızda sesin oluşma noktaları vardır. Bu noktalar, kafa sesi, boğaz sesi, göğüs sesi gibi ses biçimlerini belirler. Boğaz sesiyle konuşan bir aday üzerinde, bu sesi değiştirip değiştiremeyeceğini anlamak için farklı metinler okutulur. Nefesinin yeterli olup olmadığı için uzun cümlelerle dolu bir metin verilir. Aday, henüz hamdır ama gelişmeye, değişmeye elverişli mi veya azimli mi buna bakılır. Azimle bu işi yapmaya hazır biri görürse ona bir şans daha verilir ve eğitime alınır. Sınavda okutulan metinleri merak edenlerin sayısı az değildir. Diğer adaylar, sınavdan çıkan her adaya içeride ne sorulduğunu öğrenmek için yaklaşır. Oysa herkese, durumuna göre metinler seçilip verilmektedir. Z ve S seslerinde sıkıntı görülen bir adaydan, “İssiz Sivrihisar’ın sazlıklarında sazsız gezinen gözlülerin sözlüsü Sezen...” diye başlayan bir tekerlemeyi okuması istenir. Eski kelimelerdeki telaffuz bilgisini anlamak amacıyla da şöyle bir metin verilebilir:

“Pek aziz ve muhterem efendim;

İstiklâl Marşı için açılan müsabakaya, iştirak buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zat-ı üstadanelerinin matlup şiiri vücuda getirmeleri, maksadın husulünde son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icab ettirdiği ne varsa çare-i halâsını yaparız.”

Aday, verilen haber metinlerini de okuduktan sonra kendisine teşekkür edilerek stüdyo dışına çıkar. Jüri üyeleri bu sırada, adayla ilgili notlarını gözden geçirerek kararını verir. Herkesin sınavda aldığı not sınav listesine yazılır, tüm adayların sınavı bittikten sonra, not ortalamalarının bulunduğu ortak belge imzalanır ve ayrıca sınava katılanların adreslerine sonuç bildirilir. Artık sıra, ilk elemeyi kazanan adayların eğitime gelmiştir. Çünkü ikinci bir eleme daha olacak ve kazananlar, daha uzun süreli spikerlik eğitimi alacaklardır. Bunun için eğitim programları hazırlanır, eğitim verecek hocaların tespiti yapılır. Çok kapsamlı bir eğitim olacağı için yedekli

bir eğitim grubu hazırlanmalıdır. Kendi alanlarında uzman olan eğitimcilere, verecekleri eğitimin konusu, tarihi ve saatleri bildirilir. Bir yandan da eğitime katılacak spiker adaylarına çağrı yapılarak eğitim yerinde hazır bulunmaları istenir. Diksiyon eğitiminin amacı; kitle iletişim araç ve gereçleri yardımıyla, ekip çalışması içinde, izleyici ve dinleyicilere güzel ve etkileyici bir konuşma üslubu ile bilgi aktarmak ya da bilgi almak için mesleki eğitim ve beceri kazandırmaktır. Spikerlik eğitimi, genellikle kurumun tanıtılması, yayıncılığın genel kurallarının anlatılmasıyla başlar. Teorik eğitim dediğimiz; Türkçenin özellikleri ve genel kuralları, Türk tarihi, Anayasa, hukuk kuralları, uluslararası ilişkiler, metin yazımı, habercilik gibi konular kursun başında işlenir. Ama bu bilgiler, uygulamalı eğitimde sık sık karşımıza çıkacaktır. Uygulamalarla birlikte kursun süresi, tam gün eğitimle üç ayı bulabilir. Eğitim süresi içinde hafta sonu tatili olmayacağı gibi akşamları da diğer spikerlerle beraber yayını izlemek için kalınabilir. Bazen hafta sonlarında adaylara, hazırlayacakları çeşitli ödevler verilir. Bu ödevler genellikle, kendisine bir kitap verilerek veya satın alması önerilerek, bu kitabı okuyup derste özetlemesi şeklinde olmaktadır.

Diksiyon uygulamaları derslerine katılacak aday sayısı çoksa genellikle 7'şer kişilik gruplar halinde derslere girerler. Diksiyonun ilk adımı nefes olduğundan, uygulamalara iki tam gün yani en az 12 saat nefes eğitimiyle başlanır. Ama hocalar genellikle her dersin başında öğrencilerle birlikte diyafram nefesi alarak derse başlar. Çünkü spiker için nefes son derece önemlidir. Spikerin nefesi yayında yetmezse; kelimeleri tek tek veya cümleyi kesik kesik okur, acıklık ve anlaşılabilirlikten uzak olur. Sesini kontrol edemez. Ses kontrolü olmayınca da vurgu ve tonlamalar yanlış yapılır. Nefesi yetmeyen bir spikerin, yayında nefes sesi duyulur. Yayın saatinde dalgınlık yapıp da son saniyede koşarak yayına girerse, o yayını bitirmesi adeta mucize olur. Nefesin peşinden ses eğitimi gelir. Gittiği okullarda "Türkçe yazıldığı gibi okunur" tezinden hareketle eğitim alan çocuklara, Türkçede yazıldığı gibi okunmayan pek çok kelimenin varlığı fark ettirilir. Ayrıca sesi kullanma teknikleri anlatılır, adayların kültürlü bir sese sahip olmaları sağlanmaya çalışılır. Bu amaçla Türkçenin sesleri öğretilir. Bu eğitimi alan öğrenci, Türkçede en az 3 tane A sesi, 3 tane E sesi olduğunu, birçok harfin içinde alt sesler bulunduğunu fark eder. Elbette bunu öğrenebilmeleri ancak iyi bir kulağa sahip olmalarıyla mümkündür. Aslında diksiyon eğitimi, büyük ölçüde kulağa dayanır. Bir örnekle konuyu açıklayalım: 'Erzurum'daki açık e ile 'Reyhanlı' kelimesindeki kapalı e ünlüleri, iki farklı ünlü olmasına karşın, yazımda ayrı işaretlerle gösterilmemiş aynı (E) harfi ile yetinilmiştir. Böylece söyleyiş farklılığı kulaktan öğrenilmeye ve bu şekilde belletilmeye bırakılmıştır. Erzurum ile Reyhanlı'daki e seslerinin farkını anlayabilen kişi, fonetiği yani Sesbilgisini de anlayabilen bir kulağa sahiptir. Düzgün konuşabilmek için öncelikle

kulak-beyin ilişkisinin çok sağlıklı olması gerekir. Zaman içinde öyle bir kulağa sahip olursunuz ki konuşmayı dinlerken, karşıdan gelen vokal veya konsonun hangi özelliğe çıkarıldığını, ses telaffuzlarının doğru olup olmadığını anlar ve yanlışın nerede yapıldığını bilirsiniz. Bu durum en fazla müzik programlarında yapılan anonslarda fark edilir. Türk Halk müziği, Klasik Türk Müziği, Türk Sanat Müziği ve Çok Sesli Müzik terimleri ve sunumu için ikişer günlük eğitim verilir. Artık sıra, diksiyona gelmiştir.

Spikerlik kursu; Radyo Spikerliği, Televizyon Spikerliği, Haber Spikerliği, Spor Spikerliği ve Sunuculuk teknikleriyle donatılmış temel diksiyon eğitimini kapsar. Diksiyon; telaffuz, vurgu, tonlama, doğaçlama gibi çeşitli başlıklarla değerlendirilir. Peşinden Metin Değerlendirme eğitimlerine ve uygulamalara geçilir. Diksiyon eğitimine ek olarak adaylara, stüdyolarda uygulama yaptırılır ve mesleki anlamda yetişmeleri sağlanır. Haber spikerliğinde; yorumsuz metin okuma, sesini kullanma, tören yayınları, canlı yayınlar, naklen yayınlar, radyo ve televizyonda haber okuma teknikleri, redaksiyon ve ekran duruşu gibi eğitimler yer alır. Spor spikerleri ise bütün eğitimlere ek olarak, sporun tüm dallarının özellikleri ve kuralları ile ilgili bilgilendirilir, sunum teknikleri dersi alır. Sunucular ise diksiyona ek olarak doğaçlama, sahne duruşu, bakış, giyim, mikrofon tutma, hitabet konularında eğitilirler. Verilen kurslar sırasında, adayların geliş gidiş, davranış, zamana uyuma, programı izleme ve eğitime ilgileri konusunda eğiticilerin genel bir bilgisi olur. Kursta ayrıca mesleği ilgilendiren yasalar, spikerlikte dikkat edilecek hususlar, spikerlik adabı, makyaj ve beden dili konularında eğitim verilir. Genel hatlarıyla olması gereken Diksiyon Kursu budur. Görüldüğü gibi diksiyon, çok ciddi bir eğitim gerektirir. Alınan eğitimin, amaca uygun olması gerekir. Ancak amaç, mesleği hakkıyla yapabilmek ise bu kursa giden öğrenci, eğitimde harcadığı zamanın üç veya dört katını tekrar etmekle geçirmiyorsa o kurs hiçbir işe yaramaz. Her şeyden önce hangi eğitim olursa olsun, bir sihirli değnek yoktur. Burada iş tamamen eğitimi alan öğrenciye düşmektedir. Öncelikle öğrenci, kurs süresi boyunca bütün zamanını, öğrendiklerini tekrarlamalıdır. Dersten çıkıp evine gelince, yatıncaya kadar o gün gördüklerini tekrar etmeli, hafta sonu da boş durmayıp kurs eğitimini sesli olarak tekrarlamalıdır. Kurs bittikten sonra da bir süre daha buna devam etmelidir. İki ay diksiyon eğitimi alıyorsanız, o iki ay boyunca diksiyondan başka bir şey düşünmemeli ve başka bir şeyle meşgul olmamalısınız. Atanma sürecindeki 5-6 ay boyunca yine diksiyonla ilgilenmeli, öğrendiklerinizi unutmayıp aksine pekiştirmelisiniz. Ancak bu suretle temel atılabilir. İkinci olarak, diksiyon eğitimi amacına uygun bir kapsamda hazırlanmalıdır. Bu eğitimin kapsamının ne kadar geniş olduğu, ana başlıklarını yazınca fark edilebilir. Böylesine geniş kapsamlı bir eğitimi bir kişinin tek başına verebilme-

si de mümkün değildir. Çünkü diksiyon, her şeyden önce bilimdir. Örneğin Hukuk eğitimini, tümüyle bir kişinin verilebilmesi imkânsız ise Diksiyon için de benzer bir durum söz konusudur. Diksiyonun içinde nefes ve beden dili gibi kişisel gelişim eğitimleri olduğu gibi Türk Dilinin birçok özelliğiyle ilgili eğitimler bulunur. Ayrıca Telaffuz eğitimi başlı başına ayrı bir konudur. Bunun dışında spikerlik ve sunuculuk teknikleri, kamera duruşları eğitimleri vardır.

Bir spiker adayının yeteneklerini ortaya koyabileceği tek alan, kurs ortamıdır. İşe başladıktan sonra yanlışlarını düzeltmesi ve kendini geliştirmesi, tamamen tesadüflere kalmaktadır. O nedenle spiker kurslarının, kurumlar içinde diğer tüm eğitimlerden farklı ve özel bir yeri bulunur. Bir spiker, aldığı ilk eğitimi ömrünün sonuna kadar unutmaz. Meslek hayatında pek çok eğitime katılacaktır ama ilk Diksiyon eğitimi, öğrenilenler ve hocalar asla unutulmaz. Bu noktada, derste bir konuyu anlatabilmekle bir görevi yerine getirebilmenin çok farklı hususlar olduğunu belirtmek gerekir. Öncelikle eğitimin temelinde sevgi yatar. Bunun için eğitmenin işini sevmesi ve bu sevgiyi öğrencilere aşılması şarttır. Spikerin gece sabaha kadar nöbet tutması, yeri gelince 15-16 saat yayında çalışması, hafta sonu veya bayram demeden görev yapabilmesi için henüz kurs sırasında mesleği tanıyıp sevmesi gerekir. Çünkü yayıncının işi, bazen ailesinden de önde gelebilir. Bu bakımdan mesleğin geleceği açısından eğiticilerin önemi oldukça fazladır. Aradan geçen yıllar içinde mesleğinizle ilgili araştırmalar yapıp da kendinizi geliştirmezseniz, kesinlikle iyi bir eğitim veremezsiniz. Öğrenciden gelecek her soruya mantıklı ve bilimsel açıklamalar yapmak gerekir. Eğitimin bir başka yanı da şudur: eğittiğiniz kişiler, bir süre sonra kendilerini geliştirip de mesleğin ince yanlarını öğrendiklerinde, size olan saygılarını yitirebilir. Bu bakımdan diksiyon eğitimi verecek spikerlerin çok titiz seçilmesi gerekir. Eğitim veren kişi, hem mesleğini çok iyi yapmalı hem de konuyu çok iyi ve eksiksiz öğretebilmelidir.

Son eğitim süreci bittikten sonra kadro için yeni bir sınav bekler adayları. Bu sınavda, kurslarda öğrendikleri bütün konulardan sorumludurlar. Ancak asıl önemli olan husus, onların artık bir spiker olarak görülüp görülmeyeceğidir. Kurs sırasındaki davranışları, derslere olan ilgileri ve yapılan çalışmalardaki performansı elbette sınavda dikkate alınacaktır ama öncelikle eline verilen metni nasıl okuduğuna bakılır. Artık yayına çıkmaya hazır bir spiker görüntüsü verebiliyorsa sınavı kazanıp, TRT spikerleri ailesine katılabilecektir. Sınavda, yukarıda anlattığımız hususların dışında profesyonelliğe hazır bir görüntü ortaya konulmalıdır. Kurs boyunca “ben bu işi başaracağım” diyerek dikkatli bir şekilde çalışan ve gayret edip kendini geliştiren aday, mutlaka sınavlardan başarıyla çıkacaktır.

Spiker adaylarına son sınavda, nerede çalışmak istedikleri sorulur. Gençler, büyük bir hevesle hemen televizyona çıkıp kendilerini göstermek isterler. Oysa önlerinde uzun yıllar vardır ve henüz işin başında bile değildirlir. Çünkü bir spiker, 5 yılda yetişir. 5 yıldan önce hiçbir spiker, “ben spikerim” dememelidir. Kurum içindeki ustalardan öğreneceği pek çok şey için 5 yıl uzun bir süre değildir çünkü bu meslekte öğrenmenin sonu olmadığı gibi her yayın ayrı bir tecrübe, ayrı bir öğretiler. Yeni spikerlerin ustalardan öğreneceği pek çok bilgi olacaktır. Bunu öğrenmenin tek yeri de radyolardır. Ankara Radyosu, bu konuda 60 yıldır okul vasfını sürdürmektedir. TRT Ankara Radyosu’nun bu geleneği, Türkiye’de bir radyo edebiyatının varlığından kaynaklanır.

Geçmişte Behçet Kemal Çağlar, Falih Rıfkı Atay, Feridun Fazıl Tülbentçi, Bedii Faik, Şevket Rado ve Burhan Belge, 1950’li yıllarda radyoda yöneticilik yapmış ünlü gazetecilerdendir. Hikmet Münir Ebcioğlu, Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, Ahmet Muhip Dıranas, Vedat Nedim Tör gibi kültürümüzün önemli isimleri radyoda görev almışlardır. Tiyatromuzun ünlü isimlerinden Macide Tanır, Cüneyt Gökçer, Saim Alpago, Asuman Korad, Mediha Gökçer, Yıldırım Önal, Kerim Afşar, Semih Sergen, Müşfik Kenter, Yıldız Kenter gibi sanatçılar radyo mikrofonlarından gelip geçmişlerdir.[1]

Erdiñ Sağlam, Hüsamettin Çelebi, Ercan San, Oktay Ekşi, Baki Şehirlioğlu gibi birçok gazetecinin ilk durakları radyo olmuştur. Erzurum, Diyarbakır, Trabzon gibi birçok ilden gelip de radyoda başarıdan başarıya koştuktan sonra televizyonda ünlenen çok sayıda spiker, radyoda yetişmiştir. Ünlü sunucu Halit Kıvanç şöyle der: “Radyo başladı, radyoyu hiç bırakmadım. Düşünebiliyor musunuz 1955’te, bugün 2011. Ara verdiğim oldu ama radyoyu hiç bırakmadım. Çünkü çok sevdim.”[2] Radyoya emek veren herkes, orayı bir yuva gibi görmüş ve benzer cümleleri kurmuştur. Radyoda spiker olmak, her şeyden önce genel kültürünü olağanüstü bir şekilde artırmak demektir. Çünkü radyoda müziğin her türünden köy programına, tarihi konulardan güncel haberlere dek her türlü metin spikerin önüne gelebilir. Radyo spikeri, içinden çıkamadığı bir konuda kendisine yardımcı olacak bir ustayı her an bulabilir. Bir spiker, radyoda defalarca denenebilir. Bu durum özellikle yeni spikerler için çok önemlidir. Çünkü TV tamamen görüntüye dayandığı için hata kabul etmez ve acemilik çok çabuk göze batar. Televizyonda mesleki rekabet, oldukça yıpratıcıdır. Radyodaki rekabet ise yorucu değil, yetiştiricidir. Bu bakımdan yayıncılık radyoda öğrenilir ve radyoda geliştirilir. Üstüne üstlük, radyoculukta fırsatlar bitmez. Ama bunun için fedakârca çalışmak gerekir.

Japonların başarısının sırrı ciddi ve sistemli çalışmak ise spikerlikte de aynı durum geçerlidir. Radyolarda sabah nöbetçileri 04.30’da işe gelir. Saat 04.00 gibi evden

alınır. Spiker, sağlıklı bir şekilde sabah nöbetini tutması için öncelikle erken yatmalıdır. En geç 03.30'da kalkacağına göre, yatış saati 22.00'den önce olmalıdır. Bir Spiker, kahvaltısını yapmadan yayına girmemelidir. Servise binip de stüdyoya girdiğinizde, kılık kıyafetiniz düzgün olmalıdır. Bir spikerin giyim kuşamında ve kişisel bakımında düzen olmalıdır ki kendine güveni gelsin. Yayına geldiğinde, mutlaka ne zaman anons yapacağını yayın akış çizelgesinde işaretlemelidir. Tabii ki bunu aynı zamanda kafasına da yazmalıdır. Bizim bir alışkanlığımız geliştirdi mesleğe girdikten sonra: saate bakmak. Spiker, sık sık saatine bakar. TRT'de bütün stüdyolarda, girişlerde, oda ve koridorlarda saat vardır. Saat, hayatınızın bir parçası, saate bakmak ise en önemli alışkanlıklarınızdan biri olmalıdır. Çünkü 5 saniye geç giren bir haber veya üç saniye geç yapılan bir anons, önemli bir yayıncılık hatasıdır. Eğer spiker yayına bir plak veya CD verecekse, onu en az bir saat önceden dinleyerek hazırlamalıdır. Yayın boşluklarında eskiden gazete okurduk. Gene okuyoruz ama şimdilerde internet gazeteciliği öne çıktı. Bir spiker mutlaka ve mutlaka her sabah düzenli olarak gazete okumalıdır. Gazete okumak demek, magazin karıştırmak değil, ciddi ciddi haberleri kontrol etmek demektir. Okuduğu metinde yabancı kişi veya yer adları varsa okunuşlarını öğrenmelidir. Eskiden internet yoktu. Büyükelçiliklere telefon ederek, okuyacağımız metinde o ülkeye ilişkin olarak geçen adların telaffuzunu öğrenir ve bu okunuşları diğer arkadaşlarımızın da görmesi için panoya asardık. Yayından önce hiçbir şekilde kuruyemiş yenilmez, çekirdek çitlenmez. Çünkü bunların ağızınızda kalan parçaları boğazınıza kaçabilir. Yayına girerken mutlaka su içilir. Yayına girmeden önce kısa bir anons bile yapsanız sesinizi kontrol etmek bakımından antrenman yaparsınız. Uzun bir metin veya bir haber gözden geçirilmeden ve dudak temrini yapılmadan yayına girilmemelidir. Bir yayın baştan sona kadar spikere emanettir. Bu emanet, spiker için çok değerlidir ve en iyi şekilde korunmalıdır. Yayında meydana gelen bir aksaklık eğer çok önemliyse spiker bunu not alıp ileride hatırlamak üzere saklar. Çünkü aynı aksaklığın yeniden oluşmaması için gereken önlem önceden alınmalıdır. Nöbeti devredeceği bir meslektaşının moralini bozacak hiçbir şeyi söylememek gerekir. Ortada bir sıkıntı varsa bu durum, nöbet dışında konuşulur. Ayrıca nöbeti biten bir spiker, günün kalan zamanlarını da düzenli bir şekilde geçirmelidir ki mesleğini düzgünce ifa etmeye devam edebilsin. Bunun için kendine bakmalı, yiyip içtiklerine dikkat etmeli, mazbut bir hayat sürmelidir. Çünkü hayatı ne kadar mazbut olursa, mesleği de o kadar uzun süreli olur.

"Sabahleyin yoldasınız... Tatile gidiyor ya da dönüyorsunuz... Eşinizden veya sevgilinizden bile içten, sıcacık tatlı bir ses, "günaydın" diyor size... Hoş bir şarkının anonsunu yapıyor... Parça ile beraber daha da yumuşuyor ve belki de romantikleşiyorsunuz... Ardından çeşitli istekler okunuyor; ülkenin veya dünyanın türlü

yerlerindeki olaylar anlatılıyor, telefonla bağlantılar yapılıyor, bir konunun uzmanına aklınıza gelmeyecek sorular yöneltiliyor... Sabah 6'dır... Belki de günlerden Pazar'dır... Sıcacık bir ses size haberleri sunuyor. Kafanızdan canlandırılıyorsunuz şekilleri de ertesi gün bile konuşuyorsunuz radyodan duyduğunuz o haberi... Yaşamınızın önemli bir bölümünü spikerlerle geçiriyorsunuz aslında. Onlar, toplama vurduğunuzda belki de en yakın arkadaşınızdan daha sık sizinle birlikte oluyor, sizinle görsel ya da işitsel diyalog kuruyor, sizi yönlendiriyor ve gerçekte zamanınızı yönetiyor.

TRT Spikerleri, ülkedeki tüm spikerlere bire bir ders vermese de öğretmenidir. Bir bakıma öğretmenlerin de öğretmeni. Pek çoğumuz birçok kelimenin doğru okunuşunu o spikerlerden öğrendik. O spikerlerin sözcükleriyle kelime hafızamız arttı.

Neden TRT spikerleri? Cevabı çok basit... 3 aşamalı sınav ve üç ay süren kurs... Asgari 200 saatlik bire bir diksiyon yani güzel konuşma yani doğru vurgulama, doğru entonasyon, doğru soru sorma, doğru mikrofon tutma, doğru sözcük kullanma, doğru nefes alma... Yani her şeyin doğrusu... Sonuçta izin verseniz 100 bin kişinin gireceği sınavdan elene elene kalan birkaç kişi... İşte bu yüzden spikerler saygın ve zor bulunur elemanlardır.

Gece herkes uyurken, devlet memurları 9 gün izin yaparken, Cumartesi Pazar çalışanlar dinlenirken; spiker nöbettedir. Üstelik bu öyle bir nöbettir ki asla ve asla hata kabul etmez. Tuvalete bile gidemeyebilir, hastası olsa bırakamayabilir ve nöbet sırasında da fenalaşabilir.

Ülkenin dağ başlarına gidip ıssız yerlerde iki kişilik ekiple anons yapar... Çoluk çocuğunu bırakıp spikersiz kalan 12 saatlik illere gider, sabah akşam nöbet tutmaya...

Ona yeterli olan tek ama tek şey, iyi bir yayın yapmışsa bir teşekkürdür... Daha iyileri için de motive edilmektir. Yıllarını, bilgi ve görgüsünün artması için veya bir röportaj amacıyla da olsa yurt dışına gidebilmek hayali de süsler.

Toplum önünde olmanın temel koşulu olan iyi giyinmek, iyi bir evde oturmak ve kendini iyi eğitmek okumak zorundadır. Yüzde 95'i öğretmen niteliği taşıyan, hem devlet memuru hem de ses estetik uzmanı olabilen spikerlerimiz çok güzel insanlardır. Onlar meslek bayrağını onurla ve gururla taşıdıkları için gururlanıyoruz. Dili-mize sahip çıktıkları için, Türkçemizi her koşul altında en güzel dillendirdikleri için teşekkür ediyoruz. İyi ki spikerler var ve iyi spikerler var diyebiliyoruz.”[3]